

CUM S-A APRINS SCÂNTEIA?

**Florian Banu (Editor), „Amorsarea”
Revoluției. România anilor '80
văzută prin ochii Securității, Ediția
a II-a revăzută, Târgoviște, Editura
Cetatea de Scaun, 2024, 398 p.**

Constantin BARA*

Începând cu anul 2000, istoricii care studiau istoria recentă a României au început să manifeste un interes tot mai pronunțat atât în ceea ce privește reconstituirea mecanismelor interne ale regimului comunist, cât și a dinamicii de pe scena politică internă și externă, în special prin intermediul arhivelor produse de fostul Departament al Securității Statului (DSS). Dintre lucrările care s-au impus în peisajul istoriografic, cea de față – *Amorsarea Revoluției. România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, semnată de Florian Banu, ocupă un loc distinct. Reeditarea volumului în 2024, la doisprezece ani de când a fost publicată prima ediție, sub egida Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989 și a Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, confirmă, încă o dată, importanța acestuia în câmpul istoriografic.

Lucrarea „*Amorsarea Revoluției*”. *România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, ediția a II-a revăzută, editată de istoricul Florian Banu și publicată la Editura Cetatea de Scaun în anul 2024, se înscrie în seria lucrărilor reduse din punct de vedere cantitativ, care analizează premisele izbucnirii Revoluției Române din Decembrie 1989. Florian Banu (n. 1973) este doctor al Institutului

* Asistent Cercetare Științifică în cadrul Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989.

de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași și cercetător în cadrul Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității, iar de-a lungul timpului s-a remarcat în câmpul istoriografic prin lucrările care abordează subiecte inedite. Dintre acestea amintim: *Asalt asupra economiei României. De la Solagra la Sovrom*, 2005, „Un deceniu de împliniri mărețe”. *Evoluția instituțională a Securității în perioada 1948–1958*, 2010 sau *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948–1989)*, 2017.

În ultimele trei decenii, istoricii români au încercat, în mod sistematic, să recupereze, să contextualizeze și să interpreteze trecutul nostru comunist prin cercetarea documentelor emise de diferitele instituții ale statului. Dintre toate instituțiile pe care vechiul regim le-a avut, Securitatea a rămas, și în perioada postdecembristă, cea mai controversată instituție în materie de arhive. Prin intermediul lucrării de față, Florian Banu reușește să depășească acest obstacol prin cele 141 de documente inedite din arhiva CNSAS, pe care le selectează și editează, oferind astfel o imagine amplă asupra deceniului care a precedat Revoluția Română din Decembrie 1989. Așa cum remarcă încă din introducere Florian Banu, ultimul deceniu comunist a fost marcat de un proces de degradare structurală, care a afectat toate palierele societății. Acesta a dus, în cele din urmă, la prăbușirea regimului comunist din România.

Titlul lucrării ales de Florian Banu nu este unul întâmplător. Termenul de „amorsare” face trimitere la modul în care istoricul se raportează la cauzele Revoluției Române din Decembrie 1989: o serie de acumulări lente și inevitabile care au condus la o erodare internă a sistemului. Astfel, „amorsarea” nu este înțeleasă ca un act de violență, ci este o consecință a inerției regimului. În cadrul studiului introductiv, Florian Banu demonstrează că Securitatea, instituție ce avea ca principal scop să mențină ordinea, nu mai este doar un instrument represiv, ci devine un barometru al tensiunilor societale acumulate. Rapoartele, informările, notele de serviciu, selectate și incluse în volum, arată că instituțiile statului cunoșteau colapsul în care se afla regimul, dar și faptul că acesta, din punct de vedere structural, era incapabil să se reformeze.

Obiectivul declarat al lucrării, asumat de istoric în introducere, este acela de a oferi un tablou cât mai cuprinzător al cauzelor interne ale Revoluției Române din Decembrie 1989, concentrându-se nu pe desfășurarea evenimentelor, ci pe evoluțiile interne din ultimul deceniu comunist. Demersul istoricului răspunde unui gol sugerat de acesta: bibliografia existentă, formată din memorii, jurnale, cronologii, sinteze sau articole științifice, se concentrează pe momentul decembrie 1989 în detrimentul analizei evoluțiilor din ultimul deceniu comunist (pp. 9-10). Din această perspectivă, lucrarea *Amorsarea Revoluției* își propune să abordeze dinamica sociale, economice, politice și

de supraveghere care ar fi „amorsat” (în sensul de „pregătit”) desfășurarea evenimentelor revoluționare din decembrie 1989.

Pentru a ilustra aceste dinamici, Florian Banu a selectat 141 de documente emise de Securitate în perioada 26 februarie 1980-19 decembrie 1989: note pentru conducerea de partid sau conducerea unor ministere, rapoarte de inspecție asupra modului de funcționare a controlului corespondenței și filajului, buletine de radioascultare, programe de măsuri privind reducerea consumului sau note referitoare la starea de spirit din rândul populației. Conform definiției pe care o propune Florian Banu, Revoluția reprezintă schimbarea celor care dețin puterea în stat, prin mijloace violente, de către liderii unei mișcări de masă, iar puterea respectivă este folosită pentru a iniția procese majore de reformă socială (p. 12) și este compusă din două părți: una distructivă și o alta constructivă. Partea distructivă se construiește încetul cu încetul, se pregătește treptat în sânul organizației vechi, în timp ce partea constructivă reprezintă o nouă ordine socială și presupune stabilirea noilor valori, așadar are un caracter reformativ (p. 13). Plecând de la această definiție, lucrarea de față, prin documentele selectate, surprinde starea de spirit a populației de-a lungul ultimului deceniu comunist, care a „amorsat” evenimentele petrecute în acel decembrie sângeros.

Lucrarea este compusă din două părți. Prima parte este reprezentată de un studiu introductiv în cadrul căruia se regăsește o trecere în revistă a definițiilor teoretice a revoluțiilor, o analiză instituțională a Securității, a dinamicii interne și externe, cât și posibile răspunsuri referitoare la cauzele Revoluției Române din Decembrie 1989. Cea de-a doua parte este alcătuită dintr-un corpus de documente regăsite în arhiva fostei Securități. Selecția documentelor făcută de Florian Banu reprezintă un punct forte din perspectivă metodologică, întrucât lucrarea reunește o varietate de paliere: economice (de exemplu, unul dintre documente vorbește despre aprovizionarea Bucureștiului cu carne la începutul lui decembrie 1989 – a se vedea documentul nr. 121), social-culturale (nemulțumirile din rândul societății sau gesturile individuale de disidență – a se vedea documentele nr. 103 sau nr. 108) și a mecanismelor de control societal (note de filaj, violarea corespondenței, infiltrația – a se vedea documentele nr. 101 sau nr. 126). Încă din studiul introductiv, în cadrul căruia autorul recurge la documentele selectate, se conturează imaginea României de la sfârșitul comunismului: o societate tensionată, atent supravegheată, coruptă, în care proliferau disfuncțiile economice.

Un alt merit al lucrării este acela că, în cadrul studiului introductiv, autorul analizează atât cauzele economice, cât și cele ideatice care au contribuit la căderea regimului comunist din România, modul în care era organizată și

funcționa Securitatea, dar și perioada cuprinsă între 1965 și 1989, care, la rândul ei, este divizată în mai multe intervale cronologice. În ceea ce privește cauzele Revoluției Române din Decembrie 1989, Florian Banu distinge atât o serie de cauze economice, cât și o serie de cauze ideatice. În privința celor dintâi, autorul apreciază că lupta dintre muncă și capital, creșterea valorii muncii, reparația proprietății și crizele economice au condus la colapsul economic al sistemului comunist din România. Toate aceste lipsuri au fost dublate de o serie de cauze ideatice, care au accentuat impactul resimțit la nivel societal. Astfel, inexistența dreptății sociale, lipsa egalității cetățenilor în fața legii și starea psihologică a indivizilor au catalizat implozia regimului.

Totodată, pentru a înțelege mai bine dinamica sociale interne, Florian Banu decide să analizeze Securitatea întrucât, după cum remarcă autorul, aceasta devenise, mai ales în ultimul deceniu comunist, o suprastructură de observare globală a societății care încerca să afle nu doar ce fac românii, ci și ce gândesc aceștia. Astfel, ea a îndeplinit și rolul unui institut de sondare a opiniei publice care culegea informații printr-o rețea informativă vastă, prin interceptarea convorbirilor și prin infiltrarea de informatori și ofițeri la nivelul tuturor palierelor societății. Având în vedere aspectele invocate mai sus, îndeosebi rețeaua vastă a culegerii de informații de care dispunea Securitatea, Florian Banu se poziționează și în disputa dintre istorici în privința veridicității documentelor elaborate de Securitate. După cum bine remarcă istoricul, având în vedere pârgurile instituționale de care dispunea aceasta, documentele emise de organele Securității referitoare la starea de spirit a populației, la deficiențe și stări de pericol din economie, dar și cele care fac referire la acțiunile ce aveau un caracter politic sunt puțin predispuse să conțină informații eronate sau alterate intenționat.

În fine, studiul surprinde și premisele eșecului comunismului. Florian Banu distinge trei perioade în evoluția regimului lui Nicolae Ceaușescu: perioada de relativă liberalizare (1965-1974), anii stagnării (1975-1980) și agonia comunismului românesc (1981-1989). Dacă într-o primă etapă regimul lui Nicolae Ceaușescu începuse promițător, prin încurajarea inițiativei particulare, aderarea la Acordul General pentru Tarife și Comerț și Fondul Monetar Internațional sau înființarea societăților mixte româno-sovietice, acesta o să intre într-o perioadă de stagnare și mai apoi în una de regres. Cele două șocuri petroliere au afectat economia românească, ce se orientase și dezvoltase industria petrochimică, care devine, pe acest fundal, nerentabilă. Mai mult de atât, România a fost nevoită să importe petrol sovietic, care trebuia compensat prin livrări de mărfuri cu valoare economică ridicată, în special cu produse agro-alimentare. Totodată, în anii 1978-1979, îndatorarea constantă

de pe parcursul anilor '60 și '70, care avea ca scop susținerea eforturilor de modernizare și industrializare, a intrat într-un proces de accelerare. Diminuarea încasărilor din exporturi și atingerea datei scadente a unor credite au condus la o criză de valută care, în viziunea lui Nicolae Ceaușescu, trebuia să fie depășită prin maximizarea cantităților de produse destinate exportului. În acest context, în „perioada agoniei”, Nicolae Ceaușescu decide să restrângă consumul intern printr-o serie de legi și decrete aberante care vor determina dezvoltarea unor mecanisme de rezistență: furt, corupție, penurie și livrarea unor produse cu deficiențe. Prin rigoare metodologică, obiectivitate și documentare, putem conchide că lucrarea semnată de Florian Banu s-a impus în câmpul istoriografic drept una fundamentală pentru înțelegerea cauzelor Revoluției Române din Decembrie 1989, fiind una dintre cele mai convingătoare radiografii ale sfârșitului dictaturii comuniste din istoriografia românească.